

Riitsaarõ Evar: Sääne miis orkestrih, kiä' mitmit pille mõist

Nutovi Mirjam

Üldäs, õt kuningas saia-ai', kuningas sünnütäs. Riitsaarõ Evar om Setomaal sünnüü' ja siih põhiharidusõ saanu' — nii koolitii jatkamisõ jaos ku' ka' elo hindä jaos. Keskkoolih käve tä Vastseliinah. Viimäne valik sai tettüs tuu peräst, õt sääl oll sai oppi' kunstikallakuga' klassih.

Evari imä, Riitsaarõ Raili sõnol oll Evaril kunstniku kätt. «Latsõna joonst tä pall'õ. Jo kolmõsõlt tä joonst ja joonst — kül' autosit, kül' luumõ. Tä tekk valu seerijit, nii õt kokko sai muinasjutt.» kõnõli Raili, kiä' om kõõ ummi latsi käest ütškõik määntsõ tähtpääväs uma tett kaartõ saanu'.

Pääle keskkooli läts Evar liina. «Liinaminek tull äkki — peräst Vastseliina keskkooli Talinahe opma. Setomaalõ tagasitulõ' käve aigupitõh — sagõhõppa ja sagõhõppa koduküllä, suvõl seto kirmassilõ, loodus ja inemise' ja sis kõrraga olligi' umah kotõh,» om Evar ülnü'.

Inemiste, loodusõ ja kunstinemine Evar ommõgi'. Imä sõnõnu perrä ütõl tä säitsmekuusõlt uma edimätsõ sõna — lill. Kuningagi' ildaba, ku' tuu suurõ hetke man olnu' velskre küüsse Raili käest, õt kuis pujal keelevaistuga' om, sis ütõl imä, õt Evar mõist kiilt väiga hõste ja täl om ka' hää fantaasia.

«Mul om meeleh nii' edimätsõ' sõidu', sis autosit olõ-õs, miil' sõidimi' bussiga Pärnohe sõsarõ poolõ. Ja Evar küüsse terve busisõidu ao, õt mia' tuu om ja mia' s'oo om ja eis' ütõl sis sõnõnu perä,» meenut Raili.

Imä mäletämist müüdä Evar nakas hüä varra loodust kaema ja nägemä. Evar oll veid'õ üle aastaga, ku' nakas kõndma ja sis käve tä pinnärde vaihõl ja nuuht ninne. Ka lugõma oppõ Evar hüä varra. «Nii ku ta algklassõh lugõmisõ selges sai, sis lugi tä eiski' õdagidõ patareilambiga' teki all, kuigi' oll jo' unõaig» naard Raili.

Tahtsõ kirurgis saia

Evari imä mäletäs ka' tuud aigu, ku' poig tahtsõ kirurgis saia'. «Tä uursõ suurõ hoolõga' meditsiiniraamatit. A ku tä Vastseliina läts, sis timä kunstiooppaja Evald Kala ja käsitüüoppaja Geenard Nagel miildü' tälle nii, õt Evar otsust kunsti ja käsitüüd minnä' opma,» selet Raili ja ütõl viil mano, õt vaihtõpääll käve Evar sõaväeh, a tagasi tullõh oll Talina Pedagoogilisõh Instituudih eriala katõst tett ja Evar valõ sis kunsti.

Uma hingega' om sootska rahvaluulõ ja folkloori man. Latsõna oll tä salahuisi vanaimä laulõ üles kirotanu' ja lindstänü'. No' aastakki ildapa, ku' Evarist om saanu' katõ väiko latsõ esä, laul tä naase, Kauksi Ülõle sõnõnu perrä õdagidõ ummi latsilõ vanaimä laulõ.

Raili mäletäs, õt uma edimätsõ pruudi tõi Evar jo keskkooli

aigu kodo: «Tütrigõ siäh oll Evar väiga hinnah ja vaest tuuperäst, õt tä mõistsõ tähelepanõlik ja sõbralik olla'».

Parhilla' om sootska üteh Kauksi Ülõlega', kiä' eis' kõnõli, õt timä innine elo inne Evariga kohtumist oll ku' ettevalmstus, õt sääntse inemise' kokku saia'. «Ma' olõ suurkoolst pääle seto kultuuri ja laulõ fänn olnu'. Ku' juhtu Hurda pulmakombidõ köidet lugõma, sis avasti, õt sääl omma' kõgõ ilosaba' luulõtusõ'. Ja sis naksigi' kultuuri ja laulimäde elodõga tutvuma ja võti näid hindäle kergelt iihkujus. Ma' olli kõrraldanu' ka' Soomõ-Ugri kunstinäütämisi.» kõnõli Ülõle kõõst vajalikust, midä tä oll valu ku' saatusõ tahtmist müüdä omandanu', õt Evariga' kohtumistõst valms olla'.

Miildüs tands

Evariga' sai Ülõle kokko Setomaal, ku tä oll Taarka materjali kogomah. Oll vaia sõita' Ersansambliga' Verskahe esinemmä (2001. aastak), a tuu jaos oll katõ massinat vaia. Hõrna Aare oll sis uma hõimlasõ' kokko kutsnu', Evar oll sis ka' kotõh ja õkva käeperäst võtta'.

Ku Ülõle Evari massinahe istõ, sis mängse sääl seto meeste laul lindi pääll ja tull vällä, õt ka' Evari vanaesä laul sääl. Ülõle oll valu Lõkõridõ ansambli loonu' ja kuts Evarit kah ansamblihe laulma.

Verskahe joudnu', kuts Ülõle Evari ersadõ esinemise aigu ersa tandsa tandsma ja sis Ülõle kangi', õt miis sai era tandsu vooriga' selges. Nii ütõl Ülõle, õt olõõi timä viil innep nännü', õt üts inemine nii ruttu tantsusammuar' opp.

Ülle sai arvu, õt tands om tuu, mia' näile mõlõbilõ väiga miildüs ja sobis. Ja nä käve' paar aastakka üteh kül' ansamblihe esinemäh, kül' Soomõ-Ugri maadõh ja ersadõ man reismäh.

No' aastakki ildaba ütõl Ülõle: «Evar om sääne miis, õt ku' saat ja mõistat eis' tettä, sis olõ-õi' vaia minnä' ostma. Ku' vaia Peko kuoio vai värehtit, sis tege, ku' om vaia pilti, sis tä joonstas, ku' om vaia tapiiti, sis tä trükk, ku' om vaia sõlgõ, sis tä lihtsalt tege. Täl om hüä päälennakaminõ, andekust ja pall'õ huvialasit. Ku' om vaia ansamblihe laulta', sis laul, ku' om vaia tandsi', sis tands, ku' om vaia latsi hoita', sis hoit latsi kah.»

Küüsümisõ pääle, õt kas Evar ka' romantilinõ om, vastas Ülõle: «Tä õnnõ romantilinõ omgi'. Evar tege kõkkõ süämega'. Täl om tahtminõ pätä' kunnapuja' viist ja paranda' süüdit präänkut.» Ülõle meeles nii tugõva ja joulitõ energiaga' inemise kõrval tulõ sammu säädä' ja tõõnõkõrd sammukõnõ ka' taadõpõolõ hoita'. «Mõnikõrd om nii, õt ku' päiv om taivah, sis tä paistus ja and lämmind, a ku päiv om õkva su kõrval, sis tä või sinno palota' kah,» ütõl Ülõle, kia' piat latsi kasvatamisõ man olõma ka' kõrrahoitja ja nõudja, tuuperäst õt Evar

ARVAMINÕ
Kunnusõ Andres
sõbõr

Evar om hõste suur inemine. Täl võisi' päiv viil pikep olla', õt tä jovvasi' viil inäp hüvvä ja ilosat tetä'. Tä om kultsidõ kässiga' miis. Evar om õks Lõuna-Eesti inemine, timä olek ja külaslislahkus om s'oo kandi inemise perrä. Sootska võinu' õks viil tükk aigu kuningah olla', timäl om ülespoolõ viil pall'õ maad. Evar om kusntnik, esä, käsitüülinõ ja organisaator — tä om laja silmatsõõriga', hüä süämega' inemine. Tä om abivalmis ja pruum õks kõõ avita' ummi tarkuisi ja kogõmuisiga'.

om väiga armastav esä kinkõ kanda' om loovusõ arõndminõ. Ülõle tiid ka' tuud üldä', õt Evar salli-i' inimlikku ull'ust, taktitundõtust ja seto etiketi eiramist.

Evari sõbõr Otsa Andres, kiä' muido õgal puul nal'alugusit kõnõlõs, mõista-ai' sootskast määnestki' nal'aluku kõnõlda'. Andres ütõl õnnõ, õt Evar om tõsinõ miis kinkõ süä ja hing om luudu' kultuuri ja rahvusliku eriperä edesiandmisõs. «S'oo miis elä-ai' tühält, tä jätt hindäst ka' perrä,» kõnõli Andres, kiä' tund Evarit jo' 10-15 aastakka. «Evar mõist umma aigu väiga hõste jaka', eiski' ku' täl aigu olõ-õi', tä l'oud õks aigu, õt pilli mängi' ja tandsõ tandsi',» selet Andres Evari olõmust.

Ülõlegi' ütõl, õt ku' Evaril om tujo ar', sis tä tege tulõkõsõ, mäng pilli ja laul. Ku' Andres om määntse hüä fotoga valms saanu' (timä om pildstjäjä — toim.), vai ku' Evar jälki' mõnõ maaliga', sis õks sõbra' saava' kokko ja ajava' juttu.

«Evar om sääne, õt ku' tä midägi' iist võtt, sis tä vii tuua as'a ka' lõpuni' ja olgu' tuu asi kasvõi nii junnakas asi ku' hõpõ tegeminõ,» ütõl Andres, kia' teh-näs taivast, õt Evar hõpõehtidõga tegemisõ üles võtt.

Hõpõ tegeminõ

Hõpõehtidõ tegemisõ mõistmist hindas ka' Juhkami Enna (17), kiä' tiid Evarit sootskana. «Tuu, õt tä hõpõehtit tege, näütäs õt inemine näge tuu peräst vaiva, õt kultuur püsisi'. Parhilla' om Setmaal probleeme ehtidõga', kõnõli Enna, kinkõlõ miildüs väiga, õt Evar sootskana om kõõ rahva siäh. «Tuu näütäs, õt tä häbendele-ei' umma kultuuri õga umma rahvarõivast,» ütõl Enna, kinkõlõ om sootska suurõst eeskujust tuuga', õt tä häbendele-ei' rahvarõivit sälgä panda'.

Miili rõivit pidävät olõma pall'õ kergep ja lihtsap sälgä panda' ku' naisi ummi. Enna jaos om ka' tuu tähtsä, õt sootska mõist rahvaga' kõnõlda'. «Om hüä kaia' kuis tä ütõ muudu kõigiga', nii nuuriga' ku' vanõbidõ inõmistõga' ku' ka' umaiältsiga saa jutu pääle ja kõnõlõs kõigiga' ütõ muudu.»

Kunstnik Lauritsa Piitre meeles om kõgõ imetlusväärsem Evari õpmissõimõh. «Ku' om vaia määnestki' vahtõs asja tetä' ja kiäki' tõõnõ tii-i', sis Evar lihtsalt opp tuu as'a selges ja tege ar'. Tä om ts'uuda etnofuturistlik hübriid, sääne miis orkestrih, kiä' mitmit pille mõist.» Tuud om nätä' ka' Evari pildeh, koh om kokko siat erinevä' tehnika' ja materjali', nii õt pall'õsih tõieh olõki-i' selget piiri maali ja tarbõkunsti vaihõl vai skulptuuri ja maali vaihõl. Evari hüvvä õpmissõimõit kinnit ka' Enna, kinkõ arvatõh om ütõlemäldä' kiiduväärt, õt sootska karmoška mängmisõ ar' oppõ ja no' või lugusit mängõh improvisiiri'. ■

MAAPÄÄLNE ASÕMIK: «Rahva puult valit saadu' om suur au,» ütõl Evar Riitsaar (38), kiä' om jo nelädät aastakka Setomaa ülebsootska. Taro Igori foto

- ✘ **Sünnüü:** 29.10.1968
- ✘ **Haridus:** Obinitsa põhikool
- ✘ Vastseliina gümnaasium
- ✘ Talina Pedagoogilinõ Instituut, kunstiooppaja
- ✘ Tävvendänü' hinnäst Veneetsiah, arhitektuurimälestüisi konserviiriminõ ja dekoratiivmaal
- ✘ K' aunu' Vindi Tõnisõ kõnõlõmisi kullõmah ja rühmitõseh Studio 22
- ✘ **Tüü:** Setokiilse aokirjä Peko Helü päätoimetaja
- ✘ **2005.** aastagast Seto ateljee-galerii päävedosnik
- ✘ **2003.** aastagast valit Seto Kuningriigi sootskast
- ✘ **Pereh:** elokaaslanõ Kauksi Ülõle, tütar Leelo (3), poig Truvar (10 kuud), innidest kuuhelost tütar Saara (13)